

George Coșbuc se distinge în poezia românească prin particularități ritmice și prozodice care-i sunt proprii. Versurile, cantabile, se grupează în ingenioase combinații strofice; versul scurt, caracteristic stilului prozodic coșbucian, subliniază afectiv ideea poetică.

De la Coșbuc începând, în poezia românească se vorbește despre o muzicalitate silabică, cu predilecția scriitorului pentru figurație eufonică, prin lexic și aliterație.

În concluzie, poezia lui George Coșbuc este echilibrată, senină, respiră optimism, încredere în viață. Ea se înscrie în patrimoniul clasic al literaturii române

Note

1. Ernest Bernea, **Introducere teoretică la studiul obiceiurilor în Revista de etnografie și folclor** 13 (1968), 385;
2. C. Dobrogeanu Gherea, **Poetul țărănimii**, în vol. **Studii critice**, vol. III, București, 1897;
3. Adrian Fochi, **Miorița. Tipologie, circulație, geneză, texte**, București, 1964, p. 491 – 530, cap. **Baza etnografică a imaginației nupțiale din “Miorița”**;
4. N. Iorga, **O luptă literară**, articole din “Semănătorul”, vol. II, iulie 1905 – aprilie 1906;
5. I. V. Șerban, **G. Coșbuc, Nunta Zamfirei** (hora) în “Limbă și literatură”, vol. II, 1988, p. 245;
6. D. Micu, **G. Coșbuc**, Editura Tineretului, București, 1966, p. 57;
7. I. V. Șerban, **G. Coșbuc, Nunta Zamfirei** (hora) în “Limbă și literatură”, vol. II, 1988, p. 245;
8. D. Micu, **G. Coșbuc**, Editura Tineretului, București, 1966, p. 57;
9. I. V. Șerban, **Op. cit.**, p. 245;
10. **Idem, ibidem**, p. 246;
11. C. D. Gherea, **Studii critice**, vol. II, București, ESPLA, 1966, p. 226;
12. I. V. Șerban, **Op. cit.**, p. 248;
13. I. V. Șerban, **Op. cit.**, p. 248;
14. D. Micu, **Op. cit.**, p. 59;
15. I. Rotaru, **Analize literare și stilistice**, Editura Ion Creangă, București, 1987, p. 154;
16. D. Micu, **Op. cit.**, p. 59;
17. D. Micu, **Op. Cit.**, p. 105;
18. Andrei Moldovan, **Coșbuc sau lirica pragurilor**, Editura Clusium, Cluj - Napoca, 1997, p. 42.

FRAZEOLOGIA . ASPECTE STILISTICE (cu referire la opera lui M. Sadoveanu)

Dumitru MIHĂILESCU
Inspectoratul Școlar Județean Arad

Abstract

In the philologist study “Phraseology. Stylistic aspects (related to Mihail Sadoveanu’s work)”, the author, professor Dumitru Mihăilescu analyses the work of the great Romanian prose writer – Mihail Sadoveanu – referring to certain “Types of idiomatic units” and to the “Idiomatic synonymy” as source of graphicalness

Termenul frazeologie are două sensuri mai importante:

a. totalitatea frazeologismelor dintr-o limbă; b. disciplina, care studiază frazeologismele.

Obiectul de studiu al frazeologiei îl constituie **frazeologismele**, numite și unități **frazeologice**, **îmbinări frazeologice**, **grupuri sintactice stabile**, **frezeme sau paralexeme**. Acestea sunt îmbinări stabile de cuvinte cu un sens unitar și unic (adică funcționează constant în aceeași configurație și denumesc mereu un singur și același obiect). De exemplu, **a băga de seamă**,

bal mascat, copil din flori, denumesc, fiecare, câte un singur referent, diferit de referenții desemnați de elementele componente.

Gradul foarte ridicat de sudură al elementelor componente ale frazeologismelor diminuează legăturile acestor unități cu sintaxa și accentuează apropierea față de lexicologie. Unitățile lexicale cu care se aseamănă cel mai mult frazeologismele sunt **cuvintele compuse** (ca și acestea, au înțeles unitar și își pot schimba valoarea gramaticală, prin derivare frazeologică: **a-și aduce aminte>aducere aminte**). Se deosebesc însă de acestea prin gradul accentuat de sudură și prin faptul că au, în general, ca sinonime, cuvinte simple (ex: a băga de seama=a observa).

Specific unităților frazeologice este faptul că acestea sunt combinații stabile de două sau mai multe cuvinte și au sens unitar. Spre deosebire de imbinările libere de cuvinte care apar în vorbire și depind de adaptabilitatea fiecărui vorbitor la o situație, frazeologismele sunt deja în limbă, au patruns în conștiința vorbitorilor și sunt simțite ca unități distincte. Unitățile frazeologice se remarcă prin stabilitate în timp, nu suferă modificări, nu suportă comutarea (în **om cu scaun la cap**, scaun nu poate fi înlocuit cu **fotoliu**). Unitățile frazeologice care se creează în interiorul limbi sunt intraductibile. De exemplu **a se duce pe apa Sâmbetei, a da cu oiștea-n gard, a nimeri ca orbul Brăila**.

2. Tipuri de unități frazeologice

Tipurile de unități frazeologice pot fi reduse la două, foarte importante: (1) **Locuțiuni și expresii**; (2) **expresii idiomatice (idieomatisme)**, la care se adaugă, de regulă, **formulele și clișeele internaționale, perifrazele, binoamele lexicale, locuțiunile de intensitate**.

Locuțiunile și expresiile sunt unitățile frazeologice al căror sens deși unitar și diferit de cel care ar putea fi obținut prin însumarea semantică a elementelor componente, pastrează o legătură de sens cu acestea. A se vedea, spre exemplu motivarea comparațiilor și metaforelor în unitățile: **a pastra (ceva) ca pe ochii din cap, a se face de rușine a tăia frunze la câini, a-i lipsi o doagă**.

Pe lângă trăsăturile comune, locuțiunile și expresiile au și caracteristici diferențiatore: **locuțiunile** sunt mai puțin (sau deloc) expresive, sunt mai sudate semantic și au ca sinonime cuvinte izolate (**aducere aminte=amintire; întors pe dos=suparat; ca din puscă=rapid; a trage pe sfoara=a păcăli**).

Expresiile corespund unei întregi propoziții, în sensul că au (sau presupun) subiect, predicat și eventuale compliniri: **(cineva) spală putina, (cineva) face pe altcineva cu ou și cu oțet**. (1).

Expresiile au o încărcătură expresivă mai mare, iar elementele componente sunt analizate în sintaxă atât ca funcție unitară cât și a funcțiilor distincte ale elementelor componente.

Susținem faptul că, cu cât o imbinare stabilă de cuvinte este mai **expresivă** cu atât suntem îndreptățiți să o considerăm expresie (a taia frunze la câini, a face **(cuiva) zile fripte, a te face frate cu dracul până treci puntea etc.**)

Când unele expresii s-au împietrit, au devenit foarte stabile, s-au sudat foarte bine, atunci pot fi considerate locuțiuni, fără teama de a greși. (2).

Expresiile idiomatice, numite **idiotisme** sau **idiomatisme** (3) sunt unitățile frazeologice cu sens figurat de "bloc" nedecompozabil, și de aceea intraductibil, specifice limbii respective.

Încercările de a traduce literal sunt sortite eșecului, deoarece nu au nici un impact asupra vorbitorului, nu îi spun nimic și par rizibile (vezi, de exemplu, **laver le baril** pentru **a spăla putina**, așa cum face personajul comic a lui V. Alecsandri, Chirița).

Vom prezenta în continuare câteva expresii idiomatice cu o încărcătură stilistică deosebită.

A se strânge funia la par "a se apropia un moment critic, deznodământul, moartea". Expresia o întâlnim la I Creanga: "Dragul meu tovarăș, la grea nevoie m-a băgat Spânul... Se vede ca mi s-a apropiat funia de par" (**Povestea lui Harap Alb**)

Ori la Sadoveanu: "Anul ista mă simțesc mai slab, după boala de asta vară. Se apropie funia de par" (**Pe Deleu**)

A-i lipsi (cuiva) o doagă "a nu fi întreg la minte".

A-și da arama pe față ” înseamnă, a-și arăta adevărata fire, adevăratul caracter, de obicei defectele ascunse sub aparențe onorabile, acceptabile **A vinde gogși** “a spune minciuni” **A face de petrecanie** înseamnă “a provoca moartea cuiva, a-l aduce în situația de a fi petrecut spre mormânt”.

Expresiile idiomatice necesită o atenție sporită fiind specifice unei anumite limbi, mai ales din partea traducătorilor, care trebuie să recurgă la elementele caracteristice limbii în care traduc, tocmai pentru simplu fapt că înțelesul lor nu poate fi dedus din suma părților componente. De exemplu, expresia românească **a albi laptele** cu sensul de “a face un lucru inutil” se traduce în engleză prin “a pune leopardului pete” (to put spots to a leopard).

3. Sinonimia frazeologică sursă a expresivității

Când relația de echivalență semantică se stabilește între două sau mai multe cuvinte cu statut de unitați frazeologice (locuțiuni, expresii), sinonimia este frazeologică. (ex: **a spăla putina, a o lua la sănătoasa**).

Dacă relația de echivalență semantică se stabilește între un cuvânt ca unitate lexicală și un grup de cuvinte constituite într-o unitate frazeologică, sinonimia este lexico-frazeologică. (ex: capitală-cetate de scaun).

Vom ilustra cele de mai sus cu exemple din opera sadoveiană.

În cercetările asupra limbii lui Sadoveanu există unele referiri directe privitoare la sinonime ca izvor lingvistic al artei sale literare.

Studii semnate de Iorgu Iordan, B. Cazacu și G.I. Tohănaenu (4) se referă la bogăția sinonimică a limbii scriitorului, expresie a valorificării stilistice a vorbirii populare în opera sa.

Amintindu-și începuturile sale literare, Sadoveanu marturisește orientarea creației sale spre limba populară, în care a găsit un material extrem de variat.

Din limba populară și din graiurile regionale, mai ales din cel moldovean, Sadoveanu a luat sinonimele.

Iată câteva exemple din romanul “**Zodia cancerului**”. Însotitorii abatelui Paul de Marenne se grăbesc să ajungă la un loc de popas fiindcă se arătau semne de ploaie:

“ **vremea are de gând să se schimbe;**”....ce astrolog ai consultat la Liov, de știi că **are să se tulbure vremea?**”.... Cunosc mai ales după glasul acelor cioare și acelor stânci că vremea se strică; ”cata să ne grăbim, Bârlădene, căci după cât spun unii și alții, **are de gând să vremuiască**”.

Identitatea de sensuri a verbelor și a locuțiunilor verbale din exemplele transcrise mai sus este numai aparentă, căci vorbitorii stabilesc o gradăție a nuanțelor, de la termenul noțional prin care se enunță fenomenul: vremea **se schimbă**, la sensul de schimbare defavorabilă: **vremea se strică** iar apoi la acela de vreme rea, cu ploaie și furtună, **are de gând să vremuiască**.”

Deosebirea de înțeles rezultă aici din nuanța de intensitate pe care vorbitorii o atribuie de fiecare dată acțiunii prezise. Sinonimele aparțin limbii populare.

Apelul la sinonimele populare dă posibilitatea scriitorului să-și nuanțeze comunicarea.

În una din „Poveștile de la Bradul Strâmb” scriitorul își amintește de o cunoștință de a sa.

Iată cum îl caracterizează: „ îl caracterizau cum că **i-ar fi lipsind o doagă**, ; „**să știți că îi cam vântuit**, „**e pălit cu leuca**,,

Alt personaj e caracterizat drept **zăltat, nătâng și sărit din țățâni**.

Este evidentă, aici, plăcerea cu care scriitorul înșiră **sinonimele și expresiile sinonimice** populare desprinse din limba vie pentru a numi aceeași însușire pentru care vorbirea populară cunoaște în acest caz o mare bogăție lexicală.

Întrebuintarea sinonimului popular **a se clănțăni**, în locul verbului comun și abstract **a se certa**, dă exprimării o notă de superioritate stilistică, încât evocă imaginea unei conversații zgomotoase „**a bate din dinți**, (din gura) ; „**a se lua la harță**, **a se tăia în vorbe ca-n săbii**-face posibilă anticiparea imaginii dramatice .

Sadoveanu, evitând termenul curent și inexpresiv, face apel la variantele însușiri polisemantice ale cuvântului.

Elementul nou, creator, rezultat prin actualizarea virtuților stilistice ale limbii, se desprinde din îmbinările frazeologice cu caracter metaforic prin care expresivitatea limbii dobândește farmec poetic.

Variantele sinonimice frazeologice sunt în cea mai mare parte creații stilistice ale scriitorului, pe baza elementului popular.

Acad. Iorgu Iordan face observații interesante în legătură cu acest aspect: „Bogăția mare de termeni pentru aceeași noțiune se întâlnește la noțiunile curente, cu care operează des mintea subiectului vorbitor: apariția frecventă a unui obiect cere ca el să fie **numit** mereu și, dată fiind intervenția afectului, care nu permite întrebuițarea la nesfârșit a aceluiași cuvânt cu nume mereu noi sau reînnoite.

Acest ultim fapt arată că circulația mare a unei noțiuni în viața zilnică nu ajunge pentru ca denumirile ei să fie numeroase. Cel puțin tot atât de importantă este și natura intimă a noțiunii, aptitudinea ei de a impresiona sensibilitatea subiectului vorbitor.

Observațiile acestea referitoare la sinonime în general își găsesc o ilustrare convingătoare nu numai în limba vorbită, unde sinonimele sunt produsul spontan al fanteziei și efectului vorbitorului, ci și în sinonimele frazeologice din limba artistică a lui Sadoveanu.

Exemplificăm cu citate care evidentiază seria sinonimă a verbului **a privi**

„**Privirea** limpede.....**îi îmbrățișă pe toți** deodată “

“Dragomir **cu ochii** lui mici **mă sfredelea**”

“Dumneavoastra sunteți din Buciumeni ? îl întreabă el **umblând cu privirile** asupra tuturor”.

“femeile găseau vreme și pricină să-și înalțe capetele de după uși și de după porți **scormonindu-ne cu privirea**”

“După aceea Vasile vodă iar **a venit cu privirile spre mine**”

”Boierul cel tânăr trecu **peste el cu privirea**”

“Arhimandritul **îl înțepă cu ochii**”

“Leușcan **a lunecat spre mine o privire**”

În exemplele de mai sus expresia este de fiecare dată metaforică, iar valoarea stilistică a acestor expresii constă în ceea ce T. Vianu a numit „actul înapoierii către proces,, specific cunoașterii metaforice . **A scormoni cu privirea , a înțepa cu ochii** etc. sunt expresii care dau relief artistic ideii , pentru că determină pe cititor să rețină din întrebuițarea figurată a unor îmbinări frazeologice sensul lor particular și concret.

Expresia sinonimică prezintă noțiunea **a privi** din unghiuri diferite , care sunt cele ale atitudinii vorbitorului. Între **a îmbrățișă cu privirea** (pe toți) și **a umbla cu privirile** (asupra tuturor) deosebirea este de ordin calitativ sau afectiv. În primul caz vorbește o gazdă ospitalieră , în al-doilea un om de afaceri obișnuit să caute pretutindeni cunoștințe apropiate , legate de interesele lui.

Referindu-se la frazeologisme, G.I.Tohănelanu consideră că acestea reprezintă un mijloc fundamental de creare a atmosferei de epocă ai lui Mihai Sadoveanu “Înjghebate dintr-o pastă lexicală bine cunoscută, locuțiunile vrebale de pildă au calitatea de a sugera <<vechimea >> prin însuși <<ritmul >> lor, mai lent decât al sinonimilor simple. Rostirea lor este domoală, taraganată, specifică unor oamemi care nu se grăbeau, necunoscând ce e aia <<stres >>. Locuțiunea este la îndemâna celor care cunosc dulceața și ...amărăciunea răgazurilor, ce fac să dospească și bucuria și durerea”.(5).

Spre ilustrare este citată locuțiunea verbală “**a sfărâma între gene lacrimi**” (a plânge).”Acel vladică papistaș, bălan slab și uscățiv, a tras cătră sine pe părintele arhimandrit și l-a sărutat. După aceea a închis ochii, **sfărâmând între gene lacrimi**”(Fratii Jderi).

Acestă locuțiune este ”înzestrată cu un pronuțat coeificent de poeticitate are și darul de a zămisli imagine” (6).

Note:

1. Ioana Boroianu, **Conceptul de unitate frazeologică. Tip de unități frazeologice (I)**, în LR, 1974, vol 1, p. 246.
2. Mioara Avram, **Locuțiunile, (în) Gramatica pentru toți**, ed. Humanitas, București, p. 32-36, Teodor Hristea, cordonator, **Sinteze de limba română**, București 1984, p. 140-141.
3. Gheorghe Colțun, **Aspecte ale frazeologiei limbii române**, Chisinau, 1977 p. 16 și următoarele.
4. Iorgu Iordan, **Stilistica limbii române**, Buc, 1975 p. 113-114, G.I. Tohăneanu, **Sinonimia dincolo de cuvânt (în) Studii de limbă și stil**, Timisoara, 1973, p. 95-135, Gavril Istrate **Vocabularul operei lui Sadoveanu (în) Limba română literară**, ed. Minerva 1970, p. 356-363, Stefan Munteanu **Limba română artistică**, Ed. Științifică și Enciclopedică 1981, p. 141-170.
5. Predoslovie (la, Ioan Leric, Dumitru Mihăelescu. **Glosar Sadovenian**, ed. Multimedia, Arad, 2000, p. 15.
6. Idem, Ibidem.

REPERE TEORETICE ȘI PROBLEME GENERALE ALE RECEPTĂRII LUI EUGEN IONESCU ÎN CRITICA ROMÂNEASCĂ

Gheorghe MOCUȚA

Grup Școlar „Ion Creangă” Curtici

Abstract

This chapter is part of a much larger work designed to point out how Eugen Ionescu's literary creation is received and interpreted by Romanian critics. Critics' embrace or loathing of absurd theatre has proved to be quite the interesting phenomenon, especially due to this opposition of critical dogmas in the 6th and 7th decades. Ionescu's skill and worth as a playwright are barely recognized and this fact is sadly accepted as such. Chapter I deals with general theoretical reference points of understanding and perceiving theatre, placing the work face to face with its audience.

Opera și publicul

Discutarea terminologiei în domeniul receptării unei opere dramatice se impune de la sine. Literatura comparată uzează de termeni ca “influență”, care e tot mai puțin potrivit¹, “relații”, “raporturi” (Al. Dima) sau “relații literare”. Există trei tipuri de manifestări ale raporturilor internaționale între literaturi, determinate de metoda comparată:

1. relațiile directe; 2. paralelisme; înrudirile spirituale (când nu se presupun relații) și 3. raporturi de independență, adică structuri originale ale diferitelor literaturi.²

Al Ciorănescu preferă să abordeze metoda comparată prin “relații de contact”, “relații de interferență” și “relații de circulație”. Ca și Paul van Tieghem, el presupune, pornind de la procesul complex de transmitere al operei, trei ipostaze ale autorului: el poate fi studiat ca “emițător” (“atunci când are funcția de model sau izvor”), ca “receptor” (“când opera sa resimte influența sau repercusiunile acțiunii exercitate de model”) și ca “agent de transmitere” (“dacă autorul face doar legătura între izvor și imitator”)³.

¹ Dan Grigorescu, *Shakespeare în cultura română*, București, Editura Minerva, 1971, p. 8

² Al. Dima, *Principii de literatură comparată*, Editura Enciclopedică Română, București, 1972, p. 203

³ Al. Ciorănescu, *Principii de literatură comparată*, Editura Cartea Românească, București, 1997